

Szíki Károly

Az utat én akartam, mert engem akart az út

– *Magyari Lajos költő halálára* –

Bő beszédű újságok szűk szavú tudósításokban tették közzé: *Életének 73. évében súlyos betegség után meghalt Magyari Lajos erdélyi magyar költő, műfordító, közíró.*

Szárazon kopognak ezek a szavak. Még akkor is száraz és érdektelen lenne ez a lenyomat, ha Nagy Józsi tiszai favágó eltávoztáról akarna valamit közzétenni egy napilap, miután tragikus körülménynek mondhatóan rádőlt egy nyárfa, egyedül élő, magának való ember volt Józsi. De a tiszteletet bőbeszédűbben is megérdemli, mert ember volt !

Magyari Lajos egy nagy családnak volt tagja, a nemzet volt az ő otthona, melyért élt, alkotott és aggódott. Talentuma és produktuma alapján a nemzet írója címre is érdemes lehetett volna, ezért egy valamivel bővebb értesítés is szűkszavú lenne!

Székelyföld szülőttével, aki Székelyudvaron látta meg a napvilágot 1942-ben, tehát éppen 73. évében jött el érte a halál, több ízben is találkoztam. Először Debrecenben a nyolcvanas években, majd sorozatos útjaim során Sepsiszentgyörgyön. Tudni akartam, ki ez a nagy erejű művész, aki Lázár Mihály üzenetében azt a hitet ébreszti már a sötét Ceausescu-időkben, hogy:

*A rácson túl, im felkel a Nap,
S apró zajokkal jön a reggel,
Ott lépdél most, túl falakon,
Fényt iszik a szomjas ember.*

De nem csak ébresztette, tettel is tette, amit kellett: írással, sugárzó hittel. És mondta, csak mondta: *Aki ily itallal oltja szomját, / Tán nem is lehet azt megölni.* Ebben a hitben lobogott és ezt megélve távozott tőle minden zarándok. Dinnyés Jóska már megzenésítve vitte tovább figyelmeztető szavait: *Messze néz, arra nem figyelhet, / Hogy körül mily tivornya áll. / Hogy mily szeszekkel, szédülettel / Hajtják a népet ronda tánca: / Biz' összezúzzák, ki nem táncol, / És belerokkan, aki járja.* Mert ezek még a sötét nyolcvanas rezsím évei voltak, amikor a határon – rossz utakon való hosszú menetelés után – jött igazán a fekete leves, ahol elemi iskolás vámos pribékek szórakoztatták magukat a hazautazók megalázásával. De a könyvet úgy rejtettük el, hogy meg ne találja a pribék. És ha sikerült, akkor hallatlan győzelemének csendült fel a csempészen. Mert így loptuk haza düledező elvtársi csibészek firtató szeme elől is a könyveket. Mekkora győzelem volt ez! Emlékszik-e még rá valaki? Magyarit is így csempésztük haza. (Meg

a többit: Sütőt, Kányádit, Bágyonit, Király Lacit...). Érzelmi gyönyör volt kinyitni már Berettyóújfalunál és belelapozni, s a megszabadított Lázár Mihály üzenetével hangoskodtunk hazai földön, mert akkor hivatalosan még csak az anyaország volt a hazai:

*De felkél a Nap újra reggel,
Rácsokat olvaszt ragyogása.
A kint, a kint rejtsd el mélyre,
Egyetlen hóhér meg ne lássa.*

*Hát ne sziszegi, ha körmöd tépik,
Akkor se szólj, ha megölnék,
Lelked csordultig tele fénnel,
S ez elég lesz túlélni őket.*

Hogy sikerült-e és hogyan sikerült Magyar Lajosnak túlélni a megnyomorító hatalmakat? Lelkileg bizonyos, hogy nem sikerült. Három éve Dinnyés Jóska telefonban közölte: menj el Lajoshoz, mert lehet, hogy nem látod többé, olyan mélyen van, s lehet, hogy meg akar halni. Elrohantam. Nem úgy nézett ki, mint aki itt akar hagyni minket. Estére már elfáradt, még megittunk egy egri bort, aztán másnap frissen, újrafésülten várt. Egy videofelvételt készítettem vele, az erdélyiek '56-os szerepéről. Akkor értettem meg, hogy milyen cudar hamissággal rejtik előlünk le nem váltott, csak átmaszkolt régi rendbeli figurák ezeket a történeteket, hogy az erdélyi középiskolások, egyetemisták milyen erővel álltak a magyar forradalom mellett! Lajos a maga szerepét nem fényezte ki, de amit elmondott, már azért is a Duna-deltája járt volna, ha kitudódik. Egy nagy emléktablót állított vallomásában a sepsiszentgyörgyi diákoknak, tanároknak. Aztán, amikor 2004. december 5-ről kérdeztem, nem akart válaszolni, csak összeszorította ajkát, mint dacos ember. Fájt, legbelül jobban, mint mutatta, de ez is elég volt a megértéshez. Levette a polcra egy 2005-ben megjelent könyvet (Váradi Péter-Pál-Lówey Lilla: Erdély, Székelyföld) és a hátsó borítóról felolvasta *December 5.* című versét:

*Jártál-e már te a végeken,
Hol mások éltek le az életem,
Mások éltek le az életünk,
Hol a visszanyelt szavain
Százmilliója egyszer visszaint,
S megrenget földet, eget hasít?
Ki volt, ki mégis megállt itt?*

Jártál-e már te a végeken,
Hol nem a magadért érzett félelem,
De a fajtáért való érzelem
Adott naponta egy csepp erőt,
Hogy ami rád vár, azt mind végigéld?
A megtartandó végekért, a végekért.

Jártál-e már te a végeken,
Hol megszűnni tetszik a félelem,
De testvérek nélkül ez sem megy,
Ha a kezed ellöki, immár egyre megy.
Hittél, s csalatkozva hű hitedben,
Ráébredsz, hogy egy az egyben
Csak magadban bízhat, ha lehet
S nem véd meg fajod, sem emlékezet?

Jártál-e már te a végeken,
Hol százezrek gyűlnek, s a történelem
Egyszer csak kimondja ítéletét:
Volt egy nemzet, ki nem ismerné
Önnön érdekét?

Könnyek jelentek meg a szemében, megköszöri torkát, majd felállt az asztaltól, és visszatette a könyvet a helyére. Ezekben a találkozásokban mindig valami azt súgta, lehet, hogy ez már az utolsó földi beszélgetésünk, ezért igyekeztem a legtöbbet kivenni belőle. Lajosból is, meg a találkozás lehetőségéből. Sosem hagyta ki, hogy megkérdezze: Jártál a kökösi hídnál? A válasz igen volt minden esetben, de emellé mindig oda kellett ragasztanom a *Gábor Áron Kökösnél* című versét, amelyet én kezdtem el, aztán a közepétől együtt mondtuk: *Járhatott volna a szabadság alkalmasabb keréken, szelídebb korokban....én tudom, már, hogy nincs menekvés,/ de részes vagyok benne, s tenni kell./ Megfojthat a szánkba preckelt föld,/ megvakíthat. Rajta rágtunk! Hát illő./ Ha ő kever el késeivel, köveivel.* Ez a monológ vers megmarad, fennmarad, mert kell, ma különösen kell önerősítő és nemzeti közösséget erősítő példázatként. Az effajta művek a mai és az újabb korok nehéz időszakaiban is a múlt példáiból erőt merítő alkotások. Kellenek nagyon. Ahogyan Magyar Lajos kellene még sokáig, de már nem lehet tovább kérni őt: még ezt és azt írj meg. Neki is sok megvalósulatlan terve fekszik az asztalán.

A versírás lételeme volt, szerette is a megszületett műveket saját hangján hallani. Videofelvételmen őrök néhányat belőlük. Hála Dinnyésnek, hogy 3 éve már

a költő halálát vizionálta, és én meg elrohantam hozzá. Nem hitte komolyabban senki, hogy ő is mulandó, és egyszer majd csak sóhajtozunk hiánya miatt. Mind mulandók vagyunk, és sokunk írása halálukkal sírba száll. A kivételeseké marad csak meg. Az olyanoké, mint Magyar Lajosé. Az mindörökké megmarad.

*Rejtelveim birtokában, szárazon csikorgó
kínjaim között, de bírva még a
test romlását figyelő riadt elmét -
idegenek és más lelkiük között,
én, Csoma Sándor, meghalni készülök.
Nincs - mert szükségtelen - a testamentum:
porom itt marad; elég távol ahhoz töletek,
hogy figyelmeztető szónak támadjon fel
ez idehurcolt test, e vacak,
miben nagy titkom porladni marad.
De elég közel, hogy a kegyelet
utánataláljon, ha majd megszereztétek
valahonnan a lángot, a lángomat,
mivel próbáltam felgyújtani...
a száraz, a szomjas rőzsét...
(De botorak vagyunk, de esendők,
ó, csak kései véreink ne nyögnék!)
(Csoma Sándor naplója, részlet)*

Az élet törvényei érvényesültek az elmúlással! Racionálisan értem én, értem, de emocionálisan még nem tudom elfogadni, nem tudlak átlapozni. Elosztjuk egymás között a fájdalmat és fogadkozunk. Legyen igaz a mi fogadalmunk, hogy nem! Nem! Soha!

Az Úr vezesse lépteidet a fények ösvényén!